

Ana Kadović, prof.
Prirodoslovna škola Vladimira Preloga
Ulica grada Vukovara 269
10000 Zagreb
mail: anakadovic@gmail.com
mob: 097-7624-660

**MATERIJALI ZA NASTAVNIKE POVIJESTI, LATINSKOGA I HRVATSKOGA
JEZIKA ZA PROVEDBU INTEGRATIVNE NASTAVNE TEME:**

„ P. R. Vitezović: *Plorantis Croatiae saecula duo*

- prijedlog integrativnog pristupa nastavi kao primjer sukreiranja kurikuluma“

Ishodi za nastavnike:

1. stručne kompetencije

- dobiti uvid u suvremene znanstvene prakse i stanje predmoderne povijesti i hrvatske književnosti u znanosti i obrazovnom sustavu
- prepoznati mogućnosti integrativnog pristupa učenju i poučavanju u srednjim školama i/ili osnovnim školama
- promišljati o važnosti samostalnog razvoja i nadilaženja predmetne specijalizacije s ciljem osuvremenjivanja nastavnih procesa
- upoznati život i rad P. R. Vitezovića s naglaskom na historijsku poemu „*Plorantis Croatiae saecula duo*“

2. pedagoške kompetencije

- na primjerima aktivnosti prepoznati mogućnosti rada na tehničkim konceptima iz predmeta Povijest (kontinuitet i promjena, rad na povijesnim izvorima)
- kroz razgovor uočiti prednosti i nedostatke predstavljenih prijedloga razrađenih aktivnosti za provedbu interdisciplinarnih tema iz predmeta Povijest, Latinski jezik, Hrvatski jezik
- razvijati vlastite ideje i mogućnosti nadogradnje različitih pristupa učenju i poučavanju u školi

NASTAVNA TEMA/NASTAVNA JEDINICA: „P. R. Vitezović: „Dva stoljeća uplakane Hrvatske (2. razred gimnazije - 2 nastavna sata)

*nastavnik temu može prilagoditi i nižim ili višim uzrastima kao i drugim programima poučavanja (osnovna škola, strukovne škole i dr.)

✓ **dodatna literatura za nastavnike:**

- V. Buljubašić-Kuzmanović, *Integrirani kurikulum u funkciji razvoja pedagoških kompetencija, u: Pedagogijska istraživanja*, Vol. 11, No. 1, 2014.
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=205913
- P. R. Vitezović, (urednici: Z. Blažević, B. Marotti, B.), *Dva stoljeća uplakane Hrvatske = Plorantis Croatiae saecula duo*, Zagreb: Matica hrvatska, 2019.

✓ **Ključni pojmovi za ostvarivanje ishoda, nadopunu stečenih i stvaranje novih stručnih znanja po predmetnim područjima za nastavnike (posredno i za učenike)**

POVIJEST	LATINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST
<i>Triplex confinium</i>	egdotika Vitezovićeve djela	tiskana izdanja novovjekovnih djela
<i>Border studies</i>	latinistička djelatnost P. R. Vitezovića	književna djelatnost P. R. Vitezovića
politička djelatnost P. R. Vitezovića	usporedba s antičkim epom (Vergilije: „Eneida“)	prototip hrvatskog nacionalnog epa
prostor „oživljene“ Hrvatske	prozopopeja	obilježja epskoga pjesništva
utvrde i istaknuti pojedinci – dokaz povijesnoga kontinuiteta	latinski jezik kao <i>lingua communis</i>	antitetičko suprotstavljanje Nas i Njih
kronološko načelo pripovijedanja	metrika – heksametar (2768)	iskazni subjekt majke - Hrvatske
osmanlijska osvajanja hrvatskih prostora između 1500. – 1700. god.	alegorijske heroide (antika i humanizam) i humanističke tužaljke	

A. ISHODI NA RAZINI PREDMETNOGA KURIKULUMA (Povijest, Latinski jezik, Hrvatski jezik)

* nastavnik može prilagoditi nastavne sadržaje jednom ili više ishoda te kombinirati ishode iz jednog ili više predmeta

POV SŠ D.2.1.

Učenik analizira državno-politički razvoj u srednjem i ranom novom vijeku u svijetu, Europi i u hrvatskim zemljama.

SŠ HJ B.3.2.

Učenik uspoređuje književne tekstove iste teme ili žanra na sadržajnoj i izraznoj razini i tumači reprezentativnost književne vrste u različitim književnopovijesnim razdobljima.

SŠ HJ C.2.2.

Učenik analizira tekstove iz hrvatske kulturne baštine i kulturnoga kruga i njihov utjecaj na vlastiti kulturni identitet.

SŠ (2) LJ C.2.2.

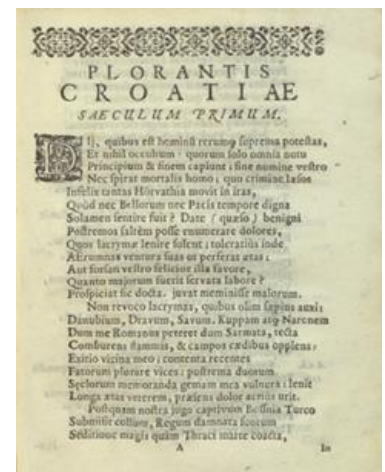
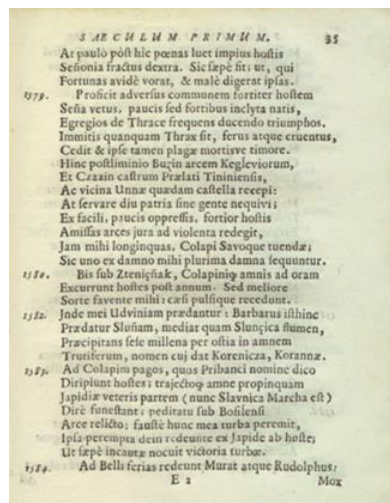
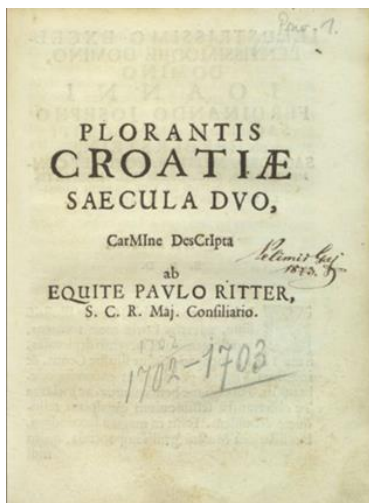
Komentira, diskutira i zaključuje o sadržaju izabrane teme i njezinu odnosu prema širem društvenome, znanstvenome, kulturnome, književnome i umjetničkom kontekstu.

B. MATERIJALI ZA PROVEDBU NASTAVNE JEDINICE I ISHODI NA RAZINI AKTIVNOSTI

1. **PRILOG:** Odabrane stranice mlađega otiska Vitezovićeve „Plorantis Croatiae saecula duo“ iz digitalnog kataloga NSK (dostupno na <https://digitalna.nsk.hr/pb/?object=info&id=11870>)

Učenik će:

- prepoznati osnovna obilježja djela (naziv, autor, jezik, tisak, kronološko načelo pripovijedanja...)

2. **PRILOG:** Digitalni nastavni materijal: „Pavao Ritter Vitezović u Hrvatskom državnom arhivu (učenički rad)“ (korelacija: *Biologija, Kemija s vježbama*)

Učenik će:

- upoznati rad središnjega laboratorija za konzervaciju i restauraciju Hrvatskoga državnoga arhiva u Zagrebu
- osvijestiti mogućnosti povezivanja društvenih i prirodoslovnih znanosti

vanjska poveznica

3. **PRILOG:** Ulomak iz razgovora L. Plejić Poje sa Zrinkom Blažević, povjesničarkom i prevoditeljicom djela s latinskog jezika (intervju objavljen u Vijencu, književnome listu za umjetnost, kulturu i znanost, godište XXVIII, broj 699.-700., prosinac 2020.; dostupno na:

<https://www.matica.hr/vijenac/699%20-%20700/prevoenje-s-latinskog-egzotican-je-izazov-31113>) (korelacija: *Latinski jezik*)

Učenik će:

- promišljati o važnosti poznavanja i razumijevanja latinskoga jezika za hrvatsko kulturno nasljeđe
- razumjeti u predmodernom i suvremenom kontekstu pojam *lingua communis*

- **To nas upućuje na činjenicu da je latinski jezik, premda je njime do polovice 19. stoljeća napisano mnogo više nego na hrvatskom jeziku, za nas danas višestruko mrtav jezik. Citatelji koji mogu čitati latinsku dionicu hrvatske književnosti u izvorniku doista su malobrojni.**
- Budući da je većina djela hrvatske elitne književne i znanstvene produkcije do duboko u 19. stoljeće bila pisana latinskim jezikom, **uopće ne treba naglašavati koliko je prevođenje s latinskoga važno za poznavanje i razumijevanje kulturnog nasljeđa** jer znanje latinskoga jezika danas više ne pripada u samorazumljive i uobičajene intelektualne vještine. Osim toga, latinski jezik je do prije dvjestotinjak godina bio *lingua communis* europske književne i kulturne produkcije i dominantni medij kulturnih transfera i to kako horizontalno, među europskim književnim regijama, tako i vertikalno, od kanonske antičke baštine preko srednjovjekovnog kršćanskog i humanističkog do baroknog i prosvjetiteljskog kulturnog nasljeđa. Stoga se slažem da bez kvalitetnih prijevoda danas ne može biti ni kvalitetnih književnih, znanstvenih ni povijesnih istraživanja.

Prevođenje stihova iziskuje veći napor od prevođenja proze, zar ne? Što znači prevoditi stihove s latinskoga? Konkretnije, Uplakana Hrvatska ispjevana je u heksametrima. Kako se taj stih prepjevava na hrvatski? Koje poteškoće stoje pred prevoditeljima?

Nisam sigurna da mogu dati jednoznačan odgovor na pitanje je li prevođenje stihova zahtjevnije od prevođenja proze. Meni osobno mnogo veći estetski užitek i intelektualni izazov predstavlja prevođenje poezije pa mi se čini da utoliko iziskuje i manji napor. Dakako, to je u prvome redu stvar talenta i afiniteta svakoga pojedinog prevoditelja. (...) Ono što općenito nastojim sustavno provoditi u svojim prijevodima, kako onim proznim, tako i metričkim, jest **korištenje suvremenoga hrvatskog standarda uz izbjegavanje arhaizama i stilski obilježenih riječi**. S druge strane, u prijevodima latinske poezije uvijek poštujem izvornu versifikacijsku shemu, što znači da latinski kvantitativni metar preoblikujem u hrvatski kvalitativni stih. (...) Što se prevođenja **heksametara** tiče, to i nije toliko zahtjevno jer je u pitanju metar koji je po svojoj akcenatskoj strukturi, u kojoj se smjenjuju daktili i spondeji, najviše nalik na prozu pa se stoga **poglavito koristio u epskim žanrovima, za artikulaciju „narativnijih“ sadržaja**.

4. PRILOG: Odabrani ulomci P. R. Vitezovića: „Dva stoljeća uplakane Hrvatske“

Učenik će:

- radom u paru (radom u skupini) uvježbavati povijesne tehničke koncepte: kontinuitet i promjena, rad s povijesnim izvorima, vrijeme i prostor
- usporednom analizom pisanoga teksta i lente vremena kronološki opisati tijek i rastumačiti osmanska osvajanja hrvatskih zemalja

a) Iz posvete grofu Ivanu Ferdinandu Josipu Herbersteinu 8.siječnja 1703. Vitezovićeve motivacija za pisanje te želja za objavom (str. 25-27.)

„Nesumnjivo ćeš se začuditi, presvijetli grofe, što nesretnu sudbinu svoje domovine, oplakanu tužnim jecajem i suzama, TEBI posvećujem. (...) Neprestane su ratne okolnosti tako već više stoljeća pustošile Hrvatsku: jer pusta su polja, pusta su naselja i gradovi, pusti su kašteli, puste su utvrde, pusta su svetišta, pošto su njezini seljaci, njezini građani, njezini plemići, njezini velikaši, njezini svećenici i posječeni – da, ubijeni, ili otjerani u vječno ropstvo, ili pak protjerani i prognani. To je čitavu području dalo nadasve tužan izgled, koji ne samo da svagda moraju oplakivati građani, i koji ne samo da je dostojan suosjećanja susjeda, nego štoviše i sućuti kršćanskoga svijeta. Stoga, dok sam tako razmatrao negdašnje nesreće i tolike strašne udarce koje je Hrvatska pretrpjela, ljubav mi je napunila duh da neuglađenim stihovima(...) objavim njezine tužaljke, premda nitko od smrtnika ne može pobrojiti, a još manje primjerenim čuvstvima iskazati sva zla koja je pretrpjela u posljednja dva stoljeća. (...) Štoviše taj dugotrajni odsječak vremena kanim spasiti od nedostojna zaborava.“

b) INVOKACIJA (1- 13 stih; str. 34-35.)

„Bozi čijoj su vlasti podložni ljudi i stvari, Ništa skriveno vam nije i samo na zapovijed vašu Ima početak i konac; bez vašega miga božanskog Ne može disati smrtnik; koji vas uvrijedi zločin, Nesretna Hrvatska čime li srdžbu izazva vašu Da joj ne date ćutjeti niti u ratu ni miru	Dostojnu utjehu neku? Dajte, dobrostivi, (molim) Barem da izbroji ona jade što zadnji ju snađu. Tako će blažiti suze da bi strpljivije potom Ona izdržati znala nevolje budućeg doba. I' bi zbog sklonosti vaše sretnijom postati mogla Kad ju tolikim trudom nekoć spasiše pređi? Znajuć sve, neka se nada. Korisno sjećat se zala.
--	--

c) Bitka na Krbavskom polju (45-49 stih; str.36-37.)

„(...) Još je tužnije bilo
Kada na Krbavskom polju, plijen preotet želeć,
Zlosretno bitku zapodje Derenčin s Jakubom Turkom:
Cvijet je svoga plemstva tada izgubio čitav
Postavši zarobljenikom i sam dušmana sretnog.“

d) Bitka kod Dubice (107-111 stih; str. 40.-41.)

„Idućeg istrči ohol Turčin na Dubičko polje,
Pobjedni plijen već tjera. Robio mnogo bi više
Da ga ne napadne hrabro Berislav potkralj i oštrim
Posiječe mačem, a potom u valima potopi brzim:
Golem plijen i krivnja pljačkašu uvijek su teret.“

e) Osvajanje Beograda (179 – 191 stih; str. 44-45.)

„Dok sam promatrala ovo suzama topeći lice, Utvrda poznata, grad što ponad mnogih se diči, Koji na obali leži Save gdje ona se spaja S Dunavom, da se zbog većeg i uglednijeg dijela	Manji izgubio ne bi, promijene ime u Istar: To je Beograd, koji Latini neprikladno zovu Grčka Alba, dok stari su njega nazivali Taurun – Prijašnji napadi turski zaludni bijehu i mnogom
---	---

*Krvlju ih platiše oni – sada pak postade plijenom
Krvavim, ali vrijednim (ta vrata Panonija čini),
Jer ga je branio loše podban po imenu Turčin.*

*Nakon udesa grada mjesta okolo Save
Sve je zapremio sultan (...)*

f) Bitka na Mohačkom polju (240 – 263 stih; str. 48-49.)

*„Ništa slabije nije, jao, od udesa ljudskog,
Kojem škoditi mogu toliko i slučaj i sreća.
Sreća jadnike tjera još da gore im bude
Uvijek kada i sama ona je postala lošom.
Jedva oplakah Srijem i žitelje malog tog kraja,
Kadli Mohačko polje (što ime po muhama dobi
Kao nesretni znamen) čitavu objavi svijetu
Pokolj neizreciv naroda svoga i plemstva,
Kao i zator kralja, koji na nagovor klera
Razvrgnu mir koji bješe sklopljen s turskim sultanom.
Saveznici bez sloge i vojničke trupe bez reda
Presude ovu bitku i dušman trezveniji mnogo,
Čiji vojskovođe nalog bez ikakve slušaju kavge,*

*Pobjednik posta! Jezivijim pothvat čini se više
Kad se poniznije potom prosi za sklapanje mira.
Vođe Hrvata i Ugra, prvaci svi i vladari,
Svećenici, plemići, kao i hrabri vojnici
Zajedno satrti bijedno leže na dačkome polju:
Dvjesto tisuća tako izbrojih ja zarobljenika
Kao i smaknutih mačem: kralj pak zbačen je s
konja
Koji je bježao, te u blatnoj karašičkoj rijeci
Izgubi život i ljubav što gojaše prema domaji.
To je prvi i glavni bio za ugarske zemlje
Izvor propasti kao i razlog što izgubi krunu.*

g) Osvajanje Klisa (365 – 369 stih; str. 54-57)

*„Cijelu je godinu tvrđavu klišku opsjedao dušman,
Kuju osnova August, Dioklecija joj ime
Nadjenu, što je na hridi smještena blizu Salone,
Da bi pod dušmana pala. Više joj ne može, jao,
Štetiti nikakva sila: slomiše glad ju i žeđa!“*

h) Bitka kod Sigeta (781 – 804 stih, str. 80-81)

*Nakon petoljeća dvaju Siget moj zadesi sudba
Nesretna, turski tad sultan čitav povede Istok
Utvrdu zatrti jednu, kako bi mogao potom,
Siguran, posve se mirno kretati panonskim krajem,
Ovdje grabeći štajerska, ondje austrijska blaga,
Kao i moravske usto robeći tvrđe i sela.
Bez oklijevanja poslah bana s mladeži vjernom,
Koji će, ako padnu tornji i zidine tvrđe,
Tračkom suprotstaviti koplju svoje junačke grudi.
Takvoj se odupre sili ovaj junački potkralj,
Kakvoj umalo nije podlegla cijela Europa:
Prije se bjehu survale kule i zidine grada
Negoli krepost braniča! Daskora bijesnim odasvud*

*Okružen ognjem on izlaz sprema iz pogubne tvrđe,
Preslavnu bije bitku taj plemenit vojnik,
Da za života ne prepusti dušmanu mjesto ni
počast.
Tračanin sramotno uđe tako u utvrdnu praznu,
Prethodno poklavši vođu s čitavom njegovom
vojskom.
Makar je važna sigetska utvrda oteta meni,
Tako potomci svoju trebaju braniti domaju,
Ognjišta ko i oltare, svojom zapečatiti krvlju
Vjeru u Boga i kralja, ljubav spram blišnjega svoga.
Kada već svatko po prirodi mora umrijeti, sretnik
Onaj je koji posvetio smrt je spasom domaje.“*

i) Ciparski rat (859 – 865 stih; str. 84-85)

*„S golemim brodovljem Tračanin morima brodi i tako
Jedan dio se Cipru raduje, drugi pat kretske
Utvrdne pustoši, Kefaloniju osvaja dio,
Plodni Zakint, Ulcinj i Bar, a Korčula k tomu,
Trpi udar silovit: nemajuć muževnih snaga,
Silna opasnost dok prijete opstanku njezinu, osta
Korčula čitava samo snagama branjenim ženskim.“*

j) Osvajanje Bihaća (1207 – 1220 stih; str. 106-107.)

„Hasan u želji da proslavi netom dobivenu počast,
Mnogo tisuća Turaka sada sa sobom vodi,
Najprije utvrdu Izačić, potom osvaja Bihać,
Kaštel kralja Bele, što k tomu opasan bješe:
Loše ga branjaše Lamberg, vođa posade carske,
Koga ne prisili nužnost niti ikakava sila,
Jer se u građane sve, te u zidine mogao uzdat,

Da ga Hasanu prerano preda, no sramotno potom
Poradi bludnice zastavnikove posječen bješe
S vojskom i narodom mojim. Lošeg čovjeka grijesi
Mnogima nevinim škode. Silan je zbog toga mene
Stigao rasap, o kada ću se ja oporaviti moći?
Bilo bi bolje da Bihać je svojom posvetio krvlju,
Nego što izgubi život i slavu zbog bludnice jedne.“

k) Bitka kod Siska (1321 – 1390 stih, str. 112-117)

„Dalje se protiv Senja paša ne usudi ići,
Nego se vrati na Kupu i napadne sisačku tvrđu,
Kuju već kinjaše prije. Posvud po posavskom kraju,
Sve do Kupe i dalje po široku Turovu polju
Posvuda vidim ja samo šatore tračkoga roda.
Jadnu me sa svih strana napusti uzdanje moje!
Kulu danju i noću potresaju topovske kugle,
Napade česte trpi, premda je velikim dijelom
Ruševna, ipak će strašnu iskusit ona opasnost,
Ali podleći neće dok jedan vojnik bar živi. (...)
Jedva da glas se tada o pobjedi razglasi mojoj,

Kadli je tužaljke nove narikača počela pjevat.
Murata obuzme srdžba zbog ovog poraza strašnog
Kao i poradi sestre, što udes je žalila sinov:
Stoga rat posla vezira sa snagama moćnim,
Ptete da osveti turske, kao i Sinanov usud:
Dio vojske već sada drži kupčinska sela,
Njega uz silne gubitke potjera Erdody Petar.(...)
Sisačku obalu potom opsjela silna je vojska:
Premda je branjena hrabro, napokon zauzmu tvrđu
Strašnom silinom: ljude sve su posjekli mačem,
Bacili potom u Kupu da njima nahrane ribe.“

l) Žitvanski mir (1702 – 1709 stih; str. 138-139)

„Velikog Ahmeda Bocskay pomiri s Rudolfom kraljem,
Te je sklopio s njima mir na dvadeset ljeta:
Kada je udesom hitrim uskoro otet od živih,
Mir je pogažen tada: Tračanin Rudolfu kralju
Ostrogon otme, što je Ugrima prijestolno mjesto:
Vidim kako se štuje kraljevska riječ sad i dana
Zakletva. Doista često svako hinjenje mira
Mnogo opasnije može biti od oružne sile.“

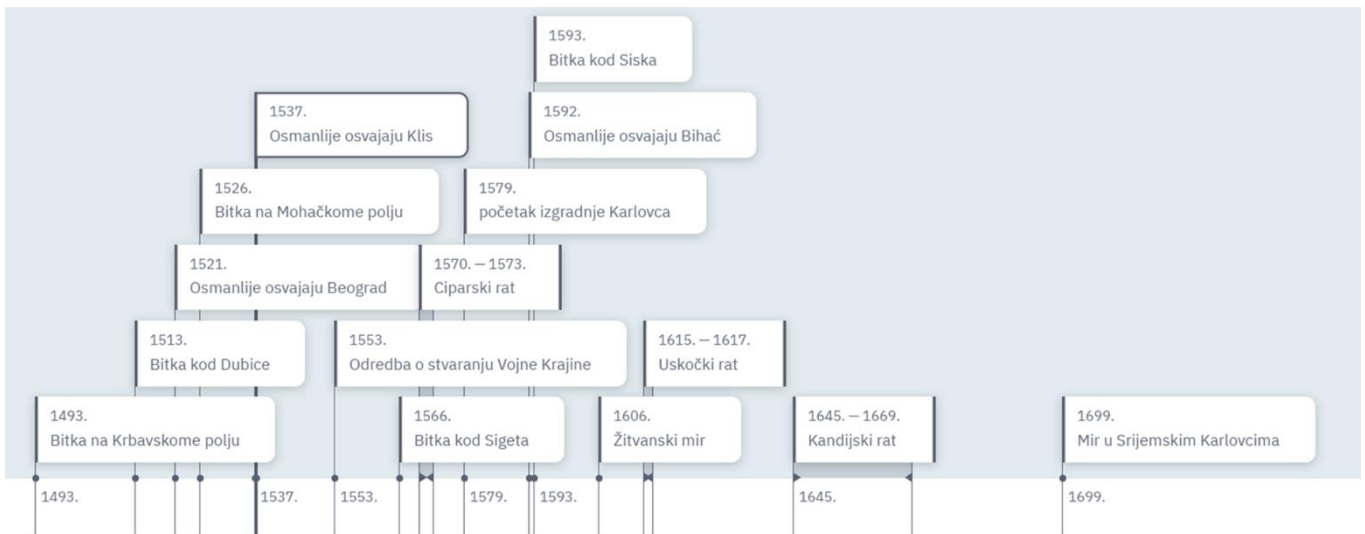
m) Mir u Srijemskim Karlovcima (2594 – 2627 stih)

„Tako na samome kraju drugoga stoljeća ovog,
Ja se ponadah da konac mojih će nevolja doći,
Da ću u blagostanju i miru uživati možda,
Jer je Turčin nakon poraza teškog u ratu
Tražio mir, koji najzad i dobi od carskog dvora.
Susret obiju strana u Karlovićevoj tvrđi
Uglavljen bješe, u Srijemu, da bi napisali skupa
Nove odredbe mira. Ali je bez mene ondje
O meni govora bilo. (...)

n) Prigodna pjesma Petra Črnkovića (recepција djela (str. 206-207.)

„Viteže RITTERU Pavle, što obnovi boli domaje,
Jeca i ona u glas s tobom dok guši te plač. (...)
Neka se Nazon, što plače i tuguje, pred tobom skrrije:
Budi Vergilije ti, spomen domaji si sveđ.
Tebi što trudiš se dostojno njezinu pisati povijest,
Sama domaja će dat, viteže, počasti sve.

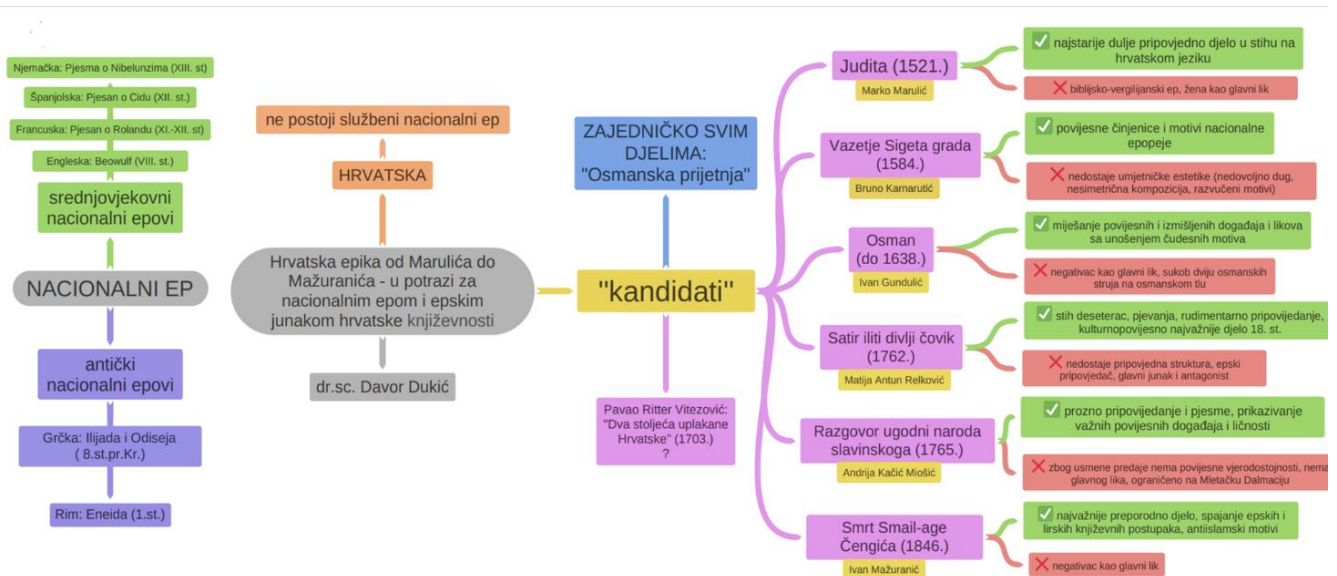
Uz prilog 4.: lenta vremena za pomoć u rekonstrukciji povijesnoga slijeda osmanlijskih osvajanja (preuzeto iz: Glučina, M., Ristić, V., Turk Presečki, V., *Zašto je povijest važna. Udžbenik povijesti za drugi razred gimnazije*, Zagreb: Profil Klett, 2019.)

5. PRILOG: Shema - prikaz stručnoga članka D. Dukića: „Hrvatska epika od Marulića do Mažuranića“; (dostupno na: https://issuu.com/znahorica/docs/hrvatska_epika_od_maruli_a_do_ma_ura_ni_a_-_stru_ni) (korelacija: *Hrvatski jezik i književnost*)

Učenik će:

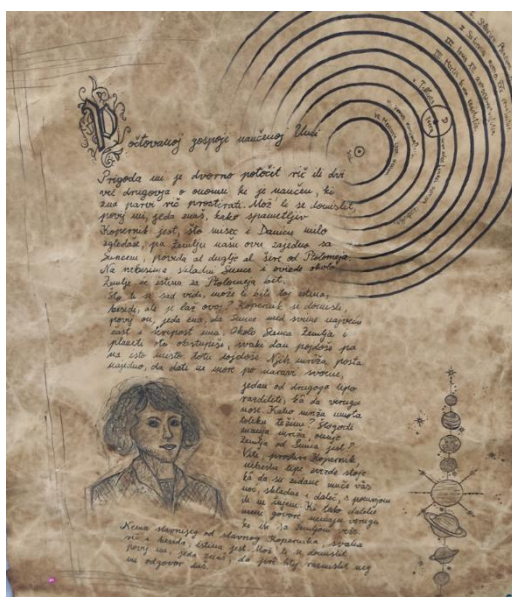
- služeći se stečenim znanjem iz hrvatskoga jezika ponuditi svoje argumente za prihvaćanje ili opovrgavanje teze o Vitezovićevu djelu kao „mogućem kandidatu za hrvatski nacionalni ep“

- **VREDNOVANJE ZA/KAO UČENJE: samostalni učenički rad**
(*ključni pojmovi: Uplakana Hrvatska, Osmanlijska osvajanja, epika, stih, Homo universalis, humanistička epistolografija*)
- različit format prikaza željenoga sadržaja iz nastavne teme (likovni rad, pjesma, intervju, povijesni esej, digitalna vizualizacija i sl.)
- provjera uspješnosti provedbe nastavnih aktivnosti (razumijevanje pojmova)
- sloboda kreativnog izražavanja
- poticanje samostalnosti u radu
- stvaranje želje za daljnjim istraživanjem i osvještavanjem specifičnoga područja interesa

Primjeri učeničkih radova:

HUMANISTIČKA EPISTOLOGRAFIJA

OTVORI ME!

U RAZDOBLJU HUMANIZMA HUMANISTIČKE POSLANICE SU SE SICALE KAKO BI SE RAZMJEINILE IDEJE, ZNANJA, SKLAPALA I ODRŽAVALA POZNAVANSTVA I PRIJATELJSTVA

- PISALO SE
- 1) KRALJEVIMA, CAREVIMA, VLADARIMA I DRUGIM, DRŽAVNICIMA
  - 2) CRKVENIM VELIKODOSTOJNICIMA I OSTALIM KLERICIMA
  - 3) ČLANOVIMA OBITELJI
  - 4) PRIJATELJIMA I TOZNAKAMA
  - 5) PODREBENIM SLUŽBENICIMA
  - 6) PLURALNIM ADRESATIMA

